

tate-regionala-2/ (accesat: 08.10.2018).

6. Viziune comună, acțiuni comune: o Europă mai puternică O strategie globală pentru politica externă și de securitate a Uniunii Europene 2016. În: https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_ro_version.pdf (accesat: 10.10.2018).

CRIZELE GLOBALE ȘI PROBLEMA VALORII PROGRESULUI TEHNICO-ȘTIINȚIFIC

Ecaterina Lozovanu, dr. în filoz., conf.univ.,
Universitatea Tehnică a Moldovei

GLOBAL CRISES AND THE PROBLEM OF VALUE OF THE TECHNICAL AND SCIENTIFIC PROGRESS

The technical and scientific progress, which is the fundamental element of technogenic civilization, brought near the development of humanity to its critical limits causing the appearance of global crises. The article analyzes the most important issues caused by the technogenic civilization. In this context, it is emphasized the necessity of re-evaluation of the technical and scientific progress' value criterias which includes, explicitly, social determinations and humanistic guidelines.

Statutul prestigios al științei stimulează desfășurarea unei diversități mari a formelor ei de dezvoltare. Cercetând și analizând cum s-au modificat funcțiile științei în viața socială, se pot dezvălui particularitățile de bază ale cunoașterii științifice, posibilitățile și limitele acesteia. Problema acestor posibilități la etapa actuală se impune foarte acut. ”Însăși dezvoltarea civilizației tehnogene s-a apropiat de limitele critice, care desemnează hotarele acestui tip de creștere civilizațională” [1, p. 98]. Aceasta s-a dezvăluit în a doua jumătate a sec. XX, în legătură cu apariția crizelor și a problemelor globale.

Printre multiplele probleme globale, care au fost create de civilizația tehnogenă și care pun în pericol însăși existența omenirii, pot fi evidențiate trei probleme principale. Prima dintre ele este problema supraviețuirii în condițiile perfecționării continue a armelor de distrugere în masă. În veacul atomic omenirea se află în fața posibilei autodistrugerii și rezultatul trist al acesteia este „efectul secundar” al progresului tehnico-științific, care a

deschis noi posibilități de dezvoltare a tehnicii militare. Cea de-a doua, este creșterea crizei ecologice la dimensiuni globale. Două aspecte ale existenței umane – ca parte a naturii și ca ființă activă, care transformă natura, - se ciocnesc în formă conflictuală acută.

Vechea paradigmă, în care natura este un rezervor nesecat de resurse pentru activitatea umană, s-a dovedit falsă. Omul s-a format în hotarele biosferei – un sistem specific, care a apărut în procesul evoluției cosmice. Ea reprezintă nu numai mediul înconjurător, care poate fi analizat ca un câmp pentru activitatea de transformare ale omului, dar se impune și ca un organism unic și integrat, în care este inclusă umanitatea în calitate de subsistem specific. Activitatea omului impune schimbări permanente în dinamica biosferei și la etapa contemporană de dezvoltare a civilizației tehnogene, dimensiunile expansiunii umane în natură sunt atât de mari, că încep să distrugă biosfera ca ecosistem integrat. Catastrofa ecologică care amenință cere elaborarea unor strategii principial noi de dezvoltare socială și tehnico-științifică, strategii ale unei activități, care ar asigura coexistența omului și a naturii.

În sfârșit, încă una, cea de-a treia – problema păstrării personalității umane, omul ca structură biosocială în condițiile proceselor crescânde de înstrăinare. Această problemă globală deseori este desemnată ca problema rezolvării crizei antropologice contemporane. Omul, complicându-și lumea sa, tot mai des provoacă apariția unor așa forțe pe care el nu le poate controla și care devin străine naturii lui. Cu cât transformă mai mult lumea, cu atât dă naștere unor factori sociali imprevizibili, care formează structuri, care modifică radical viața umană și evident o înrăutățesc. Încă în anii 60 filosoful H. Marcuse a constatat în calitate de una din consecințele dezvoltării contemporane a dezvoltării tehnogene, apariția „omului uni-dimensional” [2, p.21] ca produs al culturii de masă. Cultura contemporană industrială, cu adevărat creează posibilități mari pentru manipularea conștiinței, în care omul își pierde capacitatea de-a conștientiza rațional existența. Atât manipulații, cât și înșiși manipulatorii devin robii culturii de masă, transformându-se în personaje ale unui teatru gigat de păpuși, spectacolul căruia se petrece cu fantele create de om.

Dezvoltarea accelerată a civilizației tehnogene complică problema socializării și formării personalității. Modificarea continuă a lumii distruge multe rădăcini, tradiții, impunând omul să viețuiască concomitent

în diferite tradiții, să se adapteze la diverse condiții, care permanent sunt renovate. Legăturile omului sunt sporadice, ele, pe de-o parte, atrag toți indivizii în unitatea umană, pe de altă parte, izolează oamenii. Tehnica contemporană permite comunicarea oamenilor de pe diferite continente. Putem cunoaște evenimentele care au loc în întreaga lume, putem dialoga la telefon cu colegii din țări îndepărtate dar, în același timp, putem să nu ne cunoaștem vecinii cu care locuim în apropiere de mult timp.

Problema păstrării personalității capătă o dimensiune nouă în lumea contemporană. Pentru prima dată în istoria umanității apare pericolul real de distrugere a fundamentului biogenetic, care constituie premisa existenței individuale a omului și formarea lui ca personalitate, bazele, cu care în procesul socializării se unifică diverse programe de comportament social și orientări valorice, care se păstrează și se elaborează în cultură. Este vorba despre pericolul existenței corporalității umane, care constituie rezultatul evoluției biologice de milioane de ani și care începe să fie deformată activ de lumea contemporană tehnogenă. Avalanșa informației, presiunile stresante, cancerigene, impurificarea mediului înconjurător, acumularea mutațiilor dăunătoare, - toate acestea sunt probleme ale realității de astăzi.

Civilizația a prelungit esențial durata vieții, a dezvoltat medicina, care permite să fie vindecate multe boli, cu toate acestea ea a înlăturat acțiunea selecției naturale, care la începuturile constituirii umanității excludea purtătorii genetici ai erorilor din lanțul generațiilor care se schimbă. Cu creșterea mutațiilor genetici în condițiile contemporane de reproducere biologică a omului apare pericolul înrăutățirii radicale a genofondului omenirii.

Rezolvarea deseori este legată de ingineria genetică. Dar aici persistă noi pericole. Dacă am da posibilitatea de-a se implica în codul genetic al omului, de al modifica, atunci această cale ar duce nu numai spre rezultate pozitive în vindecarea unui șir de boli genetice, dar și deschide perspective periculoase de modificare a însăși temeliei corporalității umane. Apare seducția de perfecționare genetică „planificată” a „materialului antropologic” creat de natură, adaptându-l la noile tensiuni sociale. Despre aceasta astăzi se scrie nu numai în literatura fantastică. O astfel de perspectivă cu seriozitate o analizează biologii, medicii, filosofi și futurologii. Fără îndoială, că progresul tehnico-științific aduce cu sine mijloace puternice, care permit de a influența asupra structurilor genetice profunde, care dirijează re-

producerea corpului uman. Însă, având la dispoziția sa astfel de mijloace, omenirea dobândește ceva care este echivalent, după posibilele urmări, cu energia atomică. La nivelul contemporan de dezvoltare morală se vor găsi „experimentatori” și voluntari pentru experiențe, care ar putea înainta lozincă perfecționării biologice a naturii omului, ca deviză a luptelor politice și a tendințelor ambițioase. Perspectivele restructurării genetice a corporalității umane sunt urmate de perspective, nu mai puțin periculoase, de manipulare a psihicului uman pe calea acționării nemijlocite asupra creierului lui. Cercetările contemporane asupra creierului depistează structuri, acțiunea asupra cărora poate da naștere halucinațiilor, pot provoca apariția unor tablouri evidente ale trecutului, care sunt re trăite la prezent, să modifice starea emotivă a omului etc.. Au apărut deja voluntari, care aplică în practica lor metodele multor experiențe din acest domeniu: implantează, de exemplu, în creier zeci de electrozi, care permit prin excitări slabe electrice să provoace stări neobișnuite psihice, să înlătore somnolența, să capete simțul înviorării etc..

Intensificarea tensiunilor psihice, cu care se întâlnește omul tot mai des în lumea tehnogenă contemporană, contribuie la acumularea emoțiilor negative și deseori stimulează folosirea mijloacelor artificiale de înlăturare a tensiunii. În aceste condiții apare pericolul de răspândire atât a mijloacelor tradiționale (tranchilizatori, narcotice), cât și a celor noi de manipulare a psihicului. În general implicațiile în corporalitatea umană și îndeosebi încercările de a schimba intenționat sfera emotivă și a fundamentelor genetice ale omului, chiar și sub un control riguros, pot duce la consecințe imprevizibile. Să presupunem, că cunoscutului personaj din antiutopia lui J. Orwell „1984” i-ar fi reușit să-și realizeze planul întunecat de modificare genetică a simțului dragostei sexuale. Oamenilor, cărora le-ar fi dispărut această sferă emotivă, nu i-ar mai fi impresionat și nu i-ar mai fi interesat creațiile lui L. Beethoven, Leonardo Da Vinci, pentru ei ar fi dispărut compartimente întregi ale culturii. Premisa biologică nu este pur și simplu un aspect neutru al existenței sociale, aceasta este fundamentul pe care s-a înălțat cultura umană și în afara căreia nu ar fi fost posibilă spiritualitatea umană. Toate acestea sunt probleme de supraviețuire a omenirii, pe care le-a creat civilizația tehnogenă. Crizele globale contemporane pun la îndoială tipul progresului, realizat la etapele anterioare ale dezvoltării tehnogene.

Se pare, că în mileniul trei omenirea ar trebui să înfăptuiască o cotitură

radicală spre noi forme de progres civilizațional. Unii filosofi și futurologi compară procesele contemporane cu schimbările, pe care le-a suportat omenirea la trecerea de la veacul de piatră la cel de fier. Acest punct de vedere are temelie profundă, dacă luăm în considerare, că rezolvarea problemelor globale presupune transformarea radicală a strategiilor anterioare ale activității vitale ale umanității. Orice tip nou de dezvoltare civilizațională impune elaborarea noilor valori, noilor orientări conceptuale. ”Este necesară revizuirea relațiilor anterioare cu natura, idealurilor de dominație, orientate spre transformările forțate a lumii naturale și sociale, elaborarea noilor idealuri de activitate umană, o nouă interpretare a perspectivelor omului” [3, p. 54].

În acest context apare problema legată de valorile caracteristice civilizației tehnogene, științei și progresului tehnico-științific. Există multiple concepții antiscentiste, care încredințează științei și aplicărilor ei tehnologice responsabilitatea pentru problemele globale crescânde. Antiscentismul extrem cu cerințele de a reduce și chiar a încetini progresul tehnico-științific, în esență, propune reîntoarcerea la societățile tradiționale. Dar pe aceste căi în condițiile contemporane rezolvarea problemei de asigurare a populației mereu în creștere cu bunuri materiale este imposibilă.

Rezolvarea constă nu în refuzul dezvoltării tehnico-științifice, dar în atribuirea acestuia a dimensiunii umanistice, ceea, ce la rândul său, înaintează problema noului tip de raționalitate științifică, care include în sine în formă evidentă orientări umanistice și valorice. În legătură cu acesta apare un șir întreg de întrebări: cum este posibilă includerea în cunoașterea științifică a orientărilor valorice exterioare ei? Care sunt mecanismele ale acestei includeri? Nu va duce la deformarea adevărului și a controlului riguros ideologic asupra științei cerința de apreciere în valori sociale? Există premise interioare, în însăși știința, de a trece la o altă poziție? Și cum această nouă poziție va influența soarta cunoștințelor teoretice, autonomia relativă și valoarea ei socială? Acestea cu adevărat sunt probleme cardinale ale filosofiei științei contemporane. Răspunsul la ele presupune cercetarea specificului cunoașterii științifice, geneza ei, mecanismelor de dezvoltare ale ei, clarificarea faptului, cum se pot modifica istoric tipurile raționalității științifice și care sunt tendințele contemporane ale acestor modificări.

Este evident că, primul pas spre aceasta, trebuie să fie analiza specificului științei, dezvoltarea acelor însușiri invariante, care se păstrează cu sta-

bilitate în perioada schimbării tipurilor de raționalitate științifică. În fiecare epocă concret istorică aceste însușiri se pot uni cu cele specifice cunoașterii științifice ale epocii date. Dar dacă dispar însușirile invariante ale științei, prin care ea se deosebește de alte forme de cunoaștere, atunci aceasta va însemna dispariția științei.

Bibliografie

1. Habermas Jurgen. Dialectica raționalizării. Cluj-Napoca: Editura Apostrof, 2005. 270 p.
2. Marcuse Herbert. Omul unidimensional. București: Editura Politică, 1997. 208 p.
3. Степин Вячеслав. О прогностической природе философского знания. În: Вопросы философии (Москва), 2004, №4, с.39-53.
4. Федотова Виктория. Рациональность на перепутье. Москва: Логос, 2003. 234 с.

NOI TENDINȚE ÎN ETICA ȘI MORALITATEA CONTEMPORANĂ

Ion Sîrbu, dr. hab. în filos.

Academia Militară a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”

NEW TENDENCY IN ETHICS AND CONTEMPORARY MORAL

The article deals with problems of contemporary ethics and morality. Morality governs human behaviour, but ethics is the moral theory. Morality is the human subjective reflection and subjection of moral. Traditional or Aristotelian ethics seem to have "become obsolete". In result appeared a lot of ethics as: professional, ecological, bioethics, global, etc. In our days, human practice by much appearance has superiority to aesthetics than ethics. Today's economic interests often lead to the change of morality to superficial, what traditionally was condemnable and amoral today seems to be normal and therefore moral.

Preliminarii. Societatea umană contemporană se caracterizează prin prezența diverselor crize. Criza economică, bancară, demografică, alimentară, ecologică, educației și învățământului, a culturii și spiritualității, etc. Toate acestea duc la diminuarea securității umane, a societății și a naturii terestre.

Moralitatea umană înaltă e unul din factorii principali ai funcționării normale și al dezvoltării ascendente a societății și a membrilor acesteia. Care sunt factorii de care depinde înalta moralitate a oamenilor? Există